

2. Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців. URL: [http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7\\_Zarobigannya%20ta%20protydiya%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend\\_poved\\_DS.pdf](http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zarobigannya%20ta%20protydiya%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf).

3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: міжнар. док. від 31 жовтня 2003 р. // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995\\_c16](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_c16).

4. Technical Guide to the United Nations Convention against Corruption URL: [http://www.unodc.org/documents/corruption/Technical\\_Guide\\_UNCAC.pdf](http://www.unodc.org/documents/corruption/Technical_Guide_UNCAC.pdf).

5. Конфлікт інтересів політиків і держслужбовців: чим ми відрізняємося від Європи? / Українська правда – Інтернет-газета. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2017/08/9/>.

6. НАЗК знадобиться 3600 років, щоб перевірити всі декларації, якщо там не збільшать темп роботи – РПР / Громадське ТВ. URL: <https://hromadske.ua/posts/nazk-znadobytsia-3600-rokiv-shchob-perevirty-vsi-deklaratsii-iaakshcho-tam-ne-zbilshat-temp-roboty-rpr>.

*Чорноус Юлія Миколаївна,*

професор кафедри криміналістики та  
судової медицини Національної академії  
внутрішніх справ,  
доктор юридичних наук, професор

## **АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ**

Корупцію слід розглядати як злочин міжнародного характеру, що визначено за змістом міжнародних договорів [1, с. 13-14]. Питання міжнародної протиправності та протидії корупції висвітлені у положеннях Міжнародного кодексу поведінки посадових осіб 1996 року [2], Конвенції проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року з Протоколом 2004 року [3]. Також Україна ратифікувала спеціальні міжнародні договори про боротьбу з корупцією. Це

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією 1999 року з Додатковим протоколом 2003 року [4], Конвенція ООН проти корупції 2003 року [5]. Наша держава зобов'язалася забезпечити належну боротьбу з корупцією, зокрема, мова йде про різні форми зловживань посадовими особами держави, іноземними посадовими особами, членами іноземних представницьких органів та міжнародних організацій (ст. 2-14 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією 1999 року).

Вчинення корупційних злочинів у багатьох випадках характеризується наявністю міжнародних зв'язків й забезпечити їх ефективне розслідування без застосування заходів міжнародного співробітництва – неможливо. Прийняття КПК України врегулювало ряд питань міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні. Однак, практична реалізація міжнародного співробітництва під час розслідування корупційних злочинів супроводжується проблемними питаннями. Корупційна злочинність все більше й більше набуває міжнародного характеру, а боротьба з нею у межах держави – це лише окремі кроки, які не дають очікуваного результату.

Сьогодні важливо приділяти увагу актуальним, навіть проблемним питанням реалізації заходів міжнародного співробітництва при розслідуванні корупційних злочинів, формувати напрями їх вирішення, зокрема, що стосується проведення процесуальних дій у порядку міжнародної правової допомоги, забезпечення екстрадиції (видачі) підозрюваної особи, кримінального провадження у порядку перейняття щодо корупційних злочинів. Специфіка розслідуваних злочинів обумовлює їх особливості.

Наприклад, існують випадки, коли реалізація міжнародного співробітництва «блокується» через відмову запитуючої сторони від виконання запиту про надання міжнародної правової допомоги.

Згідно ст. 557 КПК України, запитуючій стороні може бути відмовлено у задоволенні запиту про правову допомогу у випадках, передбачених міжнародним договором України. За відсутності міжнародного договору України у виконанні запиту повинно бути відмовлено, якщо: 1) виконання запиту

суперечитиме конституційним засадам чи може завдати шкоди суверенітету, безпеці, громадському порядку або іншим інтересам України; 2) запит стосується правопорушення, за яке в Україні стосовно тієї самої особи судом прийнято рішення, яке набрало законної сили; 3) запитуюча сторона не забезпечує взаємності у цій сфері; 4) запит стосується діяння, яке не є кримінальним правопорушенням за законом України про кримінальну відповідальність; 5) є достатні підстави вважати, що запит спрямований на переслідування, засудження або покарання особи за ознаками її раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками; 6) запит стосується кримінального правопорушення, яке є предметом досудового розслідування або судового розгляду в Україні.

Міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, визначають й інші підстави відмови від виконання запиту про надання міжнародної правової допомоги.

Так, п. а ст. 2 Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах 20 квітня 1959 року [6], визначає, що у допомозі може бути відмовлено: «якщо прохання про надання допомоги стосується правопорушення, яке, на думку запитуваної Сторони, є політичним правопорушенням, правопорушенням, пов'язаним з політичним правопорушенням, або податковим правопорушенням».

Подібна ситуація склалася і з екстрадицією особи. Наприклад, згідно ст. 3 Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 року: «видача не здійснюється, якщо правопорушення, у зв'язку з яким вона запитується, розглядається запитуваною Стороною як політичне правопорушення або правопорушення, пов'язане з політичним правопорушенням». Проблемною є видача й за умови вчинення «фінансових правопорушень» (ст. 5 Конвенції).

Виходячи із характеристики корупційної злочинності, наявністю зв'язків підозрюваних осіб з політичних колах, корисливою спрямованістю злочинних дій та фінансовими зловживаннями, норми законодавства можуть

використовуватися на користь корупціонерів.

Під час правозастосовної діяльності слід враховувати вказані та інші ризики, керуватися міжнародними договорами України, які спрямовані на забезпечення протидії корупційній злочинності та недопущення окреслених зловживань.

Наприклад, це Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 року, що застосовується з метою запобігання, розслідування та кримінального переслідування за корупцію та для призупинення операцій, арешту, конфіскації та повернення доходів від злочинів, визнаних такими згідно з Конвенцією (ст. 3). Мова йде про: підкуп національних державних посадових осіб (ст. 15), підкуп іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій (ст. 16), розкрадання, неправомірне привласнення або інше нецільове використання майна державною посадовою особою (ст. 17), зловживання впливом (ст. 18), зловживання службовим становищем (ст. 19), незаконне збагачення (ст. 20), підкуп у приватному секторі (ст. 21), розкрадання майна в приватному секторі (ст. 22), відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом (ст. 23) та ін.

З метою реалізації заходів міжнародного співробітництва, важливими є положення Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією 1999 року з Додатковим протоколом 2003 року, Конвенції проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року з Протоколом 2004 року. Останнім міжнародним договором, за умови розслідування корупційних злочинів, що пов'язані з організованою злочинною діяльністю, передбачені додаткові гарантії забезпечення реалізації видачі (ст. 16), передачі засуджених осіб (ст. 17), взаємної правової допомоги (ст. 18). Також, у зв'язку із справами, які є предметом розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду в одній або декількох державах-учасниках, зацікавлені компетентні органи можуть створювати органи з проведення спільних розслідувань (ст. 19).

Вказане не вичерпує всіх проблемних питань, що виникають за умов реалізації міжнародного співробітництва під час розслідування корупційних злочинів. Аналіз практики свідчить, що у ряді випадків виконання запитів про надання

міжнародної правової допомоги супроводжується недоліками, що пов'язано із об'єктивними причинами (значні обсяги запитуваних процесуальних дій, зростання кількості звернень до слідчих суддів із відповідними клопотаннями в рамках виконання міжнародних запитів, збільшення кількості документів, які необхідно долучати до матеріалів запиту та видів процесуальних дій, які потребують дозволу суду), та суб'єктивними, викликаними недостатнім знанням вітчизняними правоохоронцями міжнародного та національного законодавства, що регулює міжнародне співробітництво під час кримінального провадження, криміналістичних рекомендацій.

Враховуючи характер сучасної корупційної злочинності, набуття нею міжнародного характеру, важлива увага повинна звернена на удосконалення заходів міжнародного співробітництва. Це важливі й складні з процесуального й організаційно-тактичного аспектів заходи, що потребують значних зусиль, але й орієнтовні на досягнення високих результатів.

#### *Список використаних джерел*

1. Нуруллаев І. С. О. Міжнародно-правове співробітництво в системі Ради Європи у боротьбі з корупцією : монографія. Київ: «Алерта», 2009. 160 с.
2. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб: прийнятий ООН 23 лип. 1996 р. Верховна рада України [сайт]. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995\\_788](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_788).
3. Конвенція ООН проти корупції : прийнята 31 жовт. 2003 року ; ратифікована Законом України від 18 жовт. 2006 р. Офіційний вісник України. 2010. № 10. Ст. 506.
4. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27 січ. 1999 р. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15 трав. 2003 р. : ратифіковані Законом України від 18 жовт. 2006 р. Офіційний вісник України. 2006. № 44. Ст. 2939.
5. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року : прийнята резолюцією 55/25 ГА ООН від 15 лист. 2000 р. Збірник міжнародних договорів України

про правову допомогу у кримінальних справах. Багатосторонні договори. Київ, 2006. С. 554–606.

6. Європейська конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 1959 року з Додатковими протоколами 1978 та 2001 року до неї : ратифікована Законом України від 16 січ. 1998 р. Збірник міжнародних договорів України про правову допомогу у кримінальних справах. Багатосторонні договори. Київ, 2006. С. 112–232.

*Шило Сергій Миколайович,*  
провідний фахівець інституту підготовки  
керівних кадрів та підвищення кваліфікації  
Національної академії внутрішніх справ,  
кандидат юридичних наук

### **ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ**

Аналіз відкритих джерел інформації, що ілюструють стан запобігання корупції у секторі безпеки за кордоном, свідчить про наявність достатньо ефективно функціонуючих механізмів, які обмежують корупційні ризики до рівня, на якому вони не становлять серйозної загрози для національної безпеки держави.

Для міжнародної спільноти проблема запобігання корупції продовжує залишатися однією з найактуальніших. Об'єктивні фактори її розвитку свідчать про те, що корупція створює суттєву небезпеку для життєдіяльності багатьох країн світу, і на сьогодні масштаби її поширення становлять загрозу для національної безпеки будь-якої країни. Тому на сучасному етапі розвитку, коли відбуваються кардинальні зміни у міжнародному політичному та суспільному житті, змінились погляди і на проблему запобігання корупції. Завдання боротьби з корупцією розглядаються нині як загальнодержавні та пріоритетні.

Визначення пріоритетів державної антикорупційної політики, імплементація базових антикорупційних актів слугують основою для успішної розбудови країни і становлення правової держави. Зазначене неможливе без належного